

فصلنامه امنیت ملی
سال نهم، شماره ۳۱، بهار ۱۳۹۸
مقاله دوم از صفحه ۳۳ الی ۵۰

تأثیر بعد اجتماعی جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌های کشور و ارائه راهبرد^۱

عبادالله مختاری^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۲۰

چکیده:

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران بسیاری از معادلات منطقه‌ای نظام سلطه دچار چالش گردید. سردمداران این نظام به منظور پیشگیری از تسری و صدور پیام‌های انقلاب به سایر ملل، براندازی نظام جمهوری اسلامی ایران را با به‌کارگیری راهبرد جنگ سخت در کنار جنگ نیمه‌سخت و نرم در دستور کار خود قرار دادند، ولی ناکامی در نبرد سخت، آنان را وادار نمود تا نقطه تمرکز خود را بر جنگ نرم قرار دهند. در این رویکرد که مقام معظم رهبری آن را تهاجم فرهنگی دشمن نامیدند، دانشگاه‌ها به لحاظ ویژگی‌ها و ظرفیت‌های تأثیرگذار در حفظ و تداوم انقلاب و نیز وجود نقاط آسیب‌پذیر در آن در ابعاد مختلف (سیاسی، اعتقادی، اجتماعی، فرهنگی و علمی) در اولویت اهداف جنگ نرم دشمن قرار گرفت. این مقاله با هدف شناخت بعد اجتماعی از میان سایر ابعاد به عنوان یکی از کارکردهای جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌ها و ارائه راهبرد مقابله‌ای با آن با استفاده از روش تجزیه و تحلیل SWOT و روش اولویت‌بندی فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) به رشته تحریر درآمده است.

برای دستیابی به هدف پژوهش، بعد اجتماعی این تهدید با بهره‌گیری ترکیبی از مبانی و رویکردهای نظری مرتبط «اندلسی، هانتینگتون و جین شاریپی» و با نظر خبرگان صاحب‌نظر در زمینه جنگ نرم به ارائه نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید پرداخته شده و با استفاده از روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی به اولویت‌بندی هر یک از آن‌ها پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهد که به ترتیب گروه تهدیدات، فرصت‌ها، ضعف‌ها و قوت‌ها در زمینه جنگ نرم در بعد اجتماعی دارای اولویت هستند و در انتها ۱۲ راهبرد بر اساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده ارائه گردید.

کلیدواژه‌ها: جنگ نرم، دشمن، دانشگاه، راهبرد، اجتماعی

۱ - مقاله علمی - پژوهشی می‌باشد.

۲ - دانشجوی دوره دکتری امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی - Ebad.1340@yahoo.com

مقدمه:

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران بسیاری از معادلات منطقه‌ای نظام سلطه دچار چالش گردید. سردمداران این نظام به منظور پیشگیری از تسری و صدور پیام‌های انقلاب به سایر ملل، براندازی نظام جمهوری اسلامی ایران با به‌کارگیری راهبرد جنگ سخت در کنار جنگ نیمه‌سخت و نرم را در دستور کار خود قرار دادند. ولی ناکامی در نبرد سخت، آنان را وادار نمود تا نقطه تمرکز خود را بر جنگ نرم قرار دهند (الیاسی، ۱۳۸۸).

در این رویکرد که مقام معظم رهبری آن را تهاجم فرهنگی دشمن نامیدند، دانشگاه‌ها به لحاظ ویژگی‌ها و ظرفیت‌های تأثیرگذار در حفظ و تداوم انقلاب و نیز به خاطر وجود نقاط آسیب‌پذیر در آن در ابعاد مختلف (اجتماعی، اعتقادی، سیاسی، فرهنگی و علمی) در اولویت اهداف جنگ نرم دشمن قرار گرفت (امیری، ۱۳۸۷).

از سوی دیگر، آثار و تبعات جنگ نرم در جامعه، طی دهه‌های اخیر در عرصه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و الگوهای رفتاری جامعه دانشگاهی و همچنین هشدارهای مکرر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در سال‌های اخیر و تأکید معظم‌له برای مقابله همه‌جانبه با جنگ نرم دشمن و جدی گرفتن آن توسط مردم و نخبگان و مسئولان کشور، به‌ویژه دانشگاهیان و همچنین فقدان پژوهش‌های لازم پیرامون تبیین کارکردهای جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌ها اهمیت انجام این تحقیق را ضروری ساخت.

در این مقاله که مستخرج از یک پژوهش علمی با عنوان «کارکردهای جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌های کشور و ارائه راهبردهای مناسب» است، کارکردهای بعد اجتماعی این جریان به رشته تحریر درآمده است. این تحقیق بر آن است با تأکید بر شناخت کارکردهای جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌های کشور در بعد اجتماعی و شناسایی مؤلفه‌ها، شاخص‌های جنگ نرم دشمن همراه با ارائه راهبرد به چند سؤال اساسی زیر پاسخ دهد:

- ۱- کارکردهای جنگ نرم دشمن از بعد اجتماعی در دانشگاه‌های کشور چیست؟
- ۲- نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید جنگ نرم دشمن از منظر بعد اجتماعی در دانشگاه‌های کشور کدامند؟
- ۳- راهبردهای مقابله با جنگ نرم دشمن با توجه به بعد اجتماعی در دانشگاه کدامند؟

اهمیت و ضرورت تحقیق: آثار و تبعات جنگ نرم در جامعه طی دهه‌های اخیر در عرصه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و الگوهای رفتاری جامعه دانشگاهی و همچنین

هشدارهای مکرر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در سال‌های اخیر و تأکید معظم‌له برای مقابله همه‌جانبه با جنگ نرم دشمن و جدی گرفتن آن توسط مردم و نخبگان و مسئولان کشور، به‌ویژه دانشگاهیان و همچنین نبود تحقیقی جامع پیرامون تبیین کارکردهای جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌ها اهمیت انجام این تحقیق را ضروری می‌سازد. انجام این تحقیق می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های مربوط به مقابله با جنگ نرم در دانشگاه‌ها مؤثر باشد و به لحاظ علمی، زمینه‌ساز توسعه دانش و ادبیات مرتبط با جنگ نرم و مفاهیم و نظریه‌ها و مدل‌های مطرح در کشور شود و ابعاد و گسترده جنگ نرم در دانشگاه‌ها را شفاف‌سازی و تبیین و نگاه راهبردی و امنیتی به جنگ نرم در محیط دانشگاه‌ها را تقویت نماید تا در سلسله‌مراتب تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی حساسیت مسئولان امنیتی کشور را افزایش دهد.

مبانی نظری:

پیشینه تحقیق: علی‌رغم اهمیت موضوع مقاله در حوزه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران؛ اما پژوهشگران به صورت عمیق به این موضوع پرداختند. به غیر از انتشار تعدادی مقاله، برگزاری چند همایش دولتی و چاپ چند عنوان کتاب، تألیفات دانشگاهی مستقل و جامع‌نگر در این زمینه به زبان فارسی به چشم نمی‌خورد.

نظریات جنگ نرم: پس از جنگ سرد در غرب دو نظریه عمده مطرح شد: یکی خوش‌بینانه و دیگری هشداردهنده. نظریه نخست پیروزی غرب در جنگ سرد است که توسط «یوشیرو فوکویاما» مطرح شد. وی معتقد است: «دوران پایان تاریخ» و ختم تضادهای فکری و برتری اندیشه لیبرال دموکراسی در سراسر کره زمین فرا رسیده است. نظریه دوم روزهای شادمانی غرب را زودگذر می‌بیند و درباره خطر دشمنی موهوم در قالب رویارویی و برخورد دو تمدن اسلام و غرب هشدار می‌دهد که آن را «ساموئل هانتینگتون» استاد علوم سیاسی دانشگاه هاروارد مطرح و با نظریه «جین شارپ» تکمیل و عملیاتی می‌شود (امیری، ۱۳۸۷: ۳۷).

این دو نظریه در کنار نظریه موسوم به «اندلسی» رهیافت‌هایی هستند که پایه‌های تئوریک جنگ نرم غرب به‌ویژه آمریکا بر آن‌ها بنا نهاده شده است. این سه نظریه به شرح زیر مطرح می‌شود:

نظریه هانتینگتون: ساموئل هانتینگتون، نظریه‌پرداز یهودی آمریکایی و مسئول هماهنگ‌کننده بنیاد طرح امنیتی شورای امنیت ملی آمریکا در سال ۱۹۹۲ یک سال بعد از فروپاشی شوروی، کتابی تحت عنوان «موج سوم دموکراسی» منتشر کرد. او در این کتاب فرآیند دموکراسی‌سازی و یا

استحاله سیاسی در رژیم‌های غیردموکراتیک را آموزش می‌دهد. برخی از صاحب‌نظران آمریکایی و مراکز تصمیم‌ساز فکری از جمله هانتینگتون بر این باورند که راه مقابله و فروپاشی نظام‌های غیرلیبرال در جهان اسلام، پیاده‌سازی پروژه دموکراسی سازی است. این راهبرد در طرح خاورمیانه بزرگ مورد تأکید قرار گرفته و در کنار راهبرد لشکرکشی نظامی طرفدارانی در مراکز مطالعاتی و کانون‌های تفکر غربی و به‌ویژه آمریکایی داشته است.

هانتینگتون در تقسیم‌بندی خود، نظام‌های سیاسی را به نظام‌های سیاسی لیبرال دموکراتیک و غیرلیبرال اقتدارگرا تقسیم می‌کند. او لازمه تغییر شکل حکومت‌های غیرلیبرال را وجود یک گروه قدرتمند «هواخواه لیبرالیسم» در درون نظام برای به نتیجه رساندن پروژه دموکراسی سازی می‌داند. وی تأکید می‌کند که غرب باید به صورت هماهنگ از عرصه دموکراسی در جوامع اسلامی حمایت کند.

«ریچارد هاس» رئیس شورای روابط خارجی آمریکا نوشت، هانتینگتون چند سال قبل نظریه برخورد تمدن‌ها را مطرح کرده است. طبق این نظریه ماهیت جنگ‌ها در حال تحول است. جنگ فرهنگی و تمدنی جایگزین جنگ نظامی شده است. با طبقه‌بندی هشت فرهنگ و تمدن در جهان، معارضه فرهنگی - تمدنی را بین دو فرهنگ و تمدن غرب و اسلام می‌داند و به‌طور مشخص جمهوری اسلامی را نماد متحرک تمدن اسلامی معرفی می‌کند. به عقیده او در جمهوری اسلامی دین و سیاست تلفیق شده است. از این جهت غرب را با خطر توسعه اصول‌گرایی اسلام مواجه کرده است که برخورد نظامی با چنین نظامی برای غرب مطلوبیت ندارد؛ بنابراین باید نیروهای به اصطلاح دموکراتیک و هواخواه غرب برای زیر سؤال بردن مشروعیت آن وارد عمل شوند. او جمهوری اسلامی ایران را به‌مثابه حکومتی غیرلیبرال و اقتدارگرا معرفی می‌کند و دستورالعملی را خطاب به هواخواهان لیبرالیسم در ایران برای هدف براندازی ارائه می‌دهد (واعظی، ۱۳۷۶: ۱۳۱).

نظریه جین شارپ: جین شارپ پژوهشگر و استاد علوم سیاسی دانشگاه ماساچوست، رهیافت مبارزه بدون خشونت را به‌مثابه یک سلاح سیاسی مطرح می‌کند. او ابتدا به ناتو و سپس به سازمان سیا در آموزش رهبران کودتاهاى نرم ۱۵ سال گذشته کمک کرد. جین شارپ از دهه ۵۰، تئوری‌های نافرمانی مدنی را مطالعه کرده بود. از نظر او این تئوری‌ها، فرمانبری و نافرمانی موضوعات مذهبی و اخلاقی محسوب می‌شوند نه موضوعات سیاسی (شیرازی، ۱۳۷۶: ۱۱۵).

شارپ که از طرفداران آموزه عدم خشونت گاندی است، در کتاب خود با عنوان «نظام روشمند برای رهایی» ۱۹۸ روش را برای اقدامات دور از خشونت برمی‌شمارد. وی می‌گوید: «سالیان سال،

یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های من این بوده است که مردم چگونه می‌توانند جلوی به وجود آمدن دیکتاتوری را بگیرند یا دیکتاتوری‌های موجود را از میان بردارند» (پورسعید، ۱۳۸۹: ۱۲۷).

نظریه اندلس: الگوی اندلس یکی از الگوهای براندازی نرم است که از طریق تضعیف و جایگزینی باورها و ارزش‌ها و اشاعه فساد اقتصادی، اخلاقی و رفتاری و همچنین ایجاد اختلاف و تفرقه، موجبات تحقق پروژه ناکارآمدسازی و فروپاشی نظام سیاسی را فراهم می‌نماید. طبق این الگو، جنگ نرم در سه سطح فساد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، موجبات ناکارآمدی نظام موجود را فراهم می‌سازد و به تدریج نظام موجود و حاکمان آن در باورهای ذهنی مردم بی‌اعتبار نموده و جامعه را دچار استحاله فرهنگی و روی‌گردانی از کارکردهای نظام می‌نماید (سراج، ۱۳۸۸: ۴).

الگوی اندلسی جنگ نرم بر قطعه‌ای از تجربه تاریخی مسلمین در اروپا پایه‌گذاری شده است. در این مقطع تاریخی که زمان آن به اواخر قرن اول هجری برمی‌گردد، مسلمانان تحت تأثیر انگیزه‌های دینی و شور مذهبی، با سرعتی کم‌نظیر بر سراسر اندلس و حتی اعماق فرانسه مسلط شدند، اما به مرور با بروز اختلافات میان گروه‌های مختلف مسلمان برای کسب قدرت، دنیازدگی، فساد اخلاقی و رفاه‌طلبی، بسیاری از مسلمانان به‌ویژه در سران و بزرگان آنها، زمینه آسیب‌پذیری و انحطاط فراهم شد. دشمن با بهره‌گیری از ضعف‌های درون جامعه اسلامی به تدریج قدرت یافت و ابتدا با به راه‌اندازی جنگ نرم و کمک به گسترش فساد و فحشاء، موفق به تضعیف اقتدار و ناکارآمدسازی حاکمیت آنان شد. سپس با جنگ سخت، قدرت و حکومت مسلمانان، بلکه حتی حضور آنان در اندلس را درهم پیچید (رجبی‌دوانی، ۱۳۸۸: ۱۱۱).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) توجه ویژه‌ای به تحولات تاریخی اندلس به‌مثابه یکی از مصادیق جنگ نرم دارند و می‌فرمایند: «سیاست امروز غرب سیاست اندلسی کردن ایران است» (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): ۱۳۸۰/۲/۱۲).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) الگوها و نظریات غربی را مورد تأکید قرار داده و می‌فرمایند: بنده به‌عنوان کسی که از اول این انقلاب تا امروز در مسائل گوناگون و در عرصه‌های مختلف این نظام با جوانب و جریان‌های گوناگون مواجه بوده‌ام، هم آدم‌ها را می‌شناسم، هم حرف‌ها را می‌شناسم و هم با تبلیغات رسانه‌ای دنیا آشنا هستم، به یک جمع‌بندی رسیده‌ام که به‌طور خلاصه این است: یک طرح همه‌جانبه آمریکایی برای فروپاشی نظام جمهوری اسلامی طراحی شد و جوانب آن از همه جهت سنجیده شد. این طرح، بازسازی شده‌ای است از آنچه در فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی اتفاق افتاد. به نظر خودشان می‌خواهند همان طرح را در ایران اجرا کنند؛ دشمن

این را می‌خواهد. من اگر بخواهم قرائن و شواهد این معنا را بگویم، الآن در ذهن من هست، نه این‌که بخواهم دنبال نشانه‌هایش بگردم. شواهد آشکاری در اظهارات خودشان وجود دارد. در طول این چند سال، از اظهارات مغرورانه و قدرتمندانه و احیاناً حساب‌نشده آن‌ها صحت این ادعا کاملاً آشکار می‌شود که آن‌ها به خیال خودشان طرح فروپاشی شوروی سابق را منطبق با شرایط ایران بازسازی کردند و می‌خواهند در ایران پیاده کنند. البته در چند مورد هم دچار اشتباه شدند که این هم از الطاف الهی است (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): ۱۳۷۷/۲/۷).

چارچوب نظری: از آنجایی که اقدامات تهدیدمحور دشمنان در ضربه وارد کردن به جمهوری اسلامی ایران بر اساس الگوی جنگ نرم طراحی و به مرحله اجرا درمی‌آید، چارچوب نظری این تحقیق بر مبنای الگوی مورد اشاره مبتنی بر نگاه‌ها و دیدگاه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از یک جهت و رهیافت‌های سه‌گانه هانتینگتونی، جین شاریپی و اندلسی که هرکدام بعدی از ابعاد جنگ نرم و کارکردهای آن را در جمهوری اسلامی ایران و به‌ویژه در مراکز علمی و دانشگاه‌های کشور را مورد هدف قرار می‌دهند از جهات دیگر، به صورت ترکیبی و با تأکید بر آموزه‌های نظری این دیدگاه‌ها و رهیافت‌ها است.

جنگ نرم: برخی از کارشناسان و متخصصان حوزه جنگ نرم، جنگ نرم را تهاجمی راهبردی، سازمان‌یافته و هدفمند می‌دانند که طبق یک طرح و برنامه جامع و بر مبنای اصول، مبانی و خصلت‌های تکنیک اقدام نرم، طی مجموعه‌ای از مراحل منطقی و منسجم انجام می‌گیرد (ساجدی، ۱۳۸۸: ۳۰).

مقام معظم رهبری نیز در مورد جنگ نرم فرموده‌اند: جنگ نرم یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم، جنگ به‌وسیله ابزارهای فرهنگی، به‌وسیله نفوذ، به‌وسیله دروغ، به‌وسیله شایعه-پراکنی با ابزارهای پیشرفته‌ای که امروز وجود دارد. ابزارهای ارتباطی که ده سال قبل و پانزده سال قبل و سی سال قبل نبود، امروز گسترش پیدا کرده است (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): ۸۸/۹/۴).

کارکرد اجتماعی جنگ نرم: کارکرد اجتماعی، گسترده‌ترین حوزه دشمن در جنگ نرم است که آن را آماج تاخت و تاز خویش قرار می‌دهد. حوزه حضور اجتماعی انسان و فعالیت‌های متناسب به این حوزه است؛ زیرا در این حوزه رفتارها مفاهیم گوناگونی می‌یابد. به نحوی که بر اساس این مفاهیم می‌توان با راه‌اندازی فرآیندهای هدفمندی که بتواند مردم را با مشکل روبرو سازد، دشمن راه نفوذ و دخالت در مسائل اجتماعی را بسیار آسان‌تر از حوزه‌های دیگر باز می‌نماید. اهم

موضوعاتي كه دشمن مي‌تواند با استفاده از آن، برنامه‌هاي خود را در جنگ نرم به پيش ببرد عبارتند از:

- ترديد در تامين اجتماعي (رنجبران، ۱۳۸۹: ۳۰۲).
- عدم مشاركت مردم (شريفی، ۱۳۸۸: ۱۵۴).
- عدم حمايت مردم (هاشمي، ۱۳۹۰: ۱۹۷).
- تعارض مردم و دولت (هاشمي، ۱۳۹۰: ۲۱۱).
- تفرقه در جامعه (افتخاري، ۱۳۹۰: ۱۲۵).
- منازعات قومي، فرقه‌اي و صنفی (افتخاري، ۱۳۹۰: ۱۲۵).

راهبرد: فن و علم توسعه و به‌كارگيري قدرت سياسي، اقتصادي، فرهنگي و نظامي ملت، هنگام جنگ و صلح به منظور تامين حداكثر پشتيباني و سياست‌هاي ملي و افزايش احتمال دستيابي به نتايج مطلوب براي كسب حداكثر پيروزي و حداقل شكست مي‌باشد.

روش تحقيق:

در اين نوشتار به تناسب شرايط و زمينه‌هاي مختلف، روش‌هاي گوناگوني در فرايند تحقيق انتخاب و اتخاذ شده است. در مرحله نخست، به منظور كنكاش در مباحث نظري، از روش سنتي مبتني بر تحقيق در مطالعات انجام شده بهره گرفته شده است؛ در مرحله دوم براي توصيف و تبين محدوده مورد مطالعه، از روش توصيفي و سپس به منظور تجزيه و تحليل وضعيت موجود از روش ارزيابي و ابزار تجزيه و تحليل *SWOT* استفاده شده است.

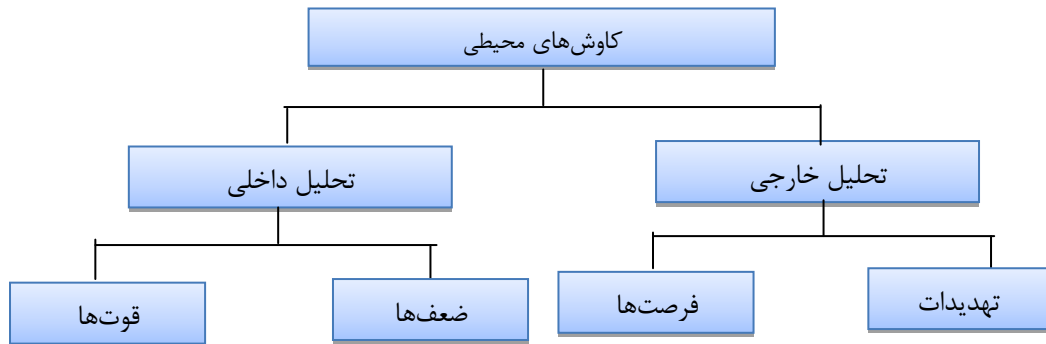
جامعه و نمونه آماری تحقيق: تعيين جامعه آماری در بيشتر موارد بر نكاتي همچون اهميت موضوع، قابليت تعميم‌پذيري، علاقه محقق و موجود بودن منابع مبتني است (حافظ نيا، ۱۳۸۱). جامعه آماری در اين پژوهش عبارت است از كليۀ خبرگان و صاحب‌نظران دانشگاهي و سياسي - امنيتي كه در زمينه موضوع مورد مطالعه صاحب‌نظر باشند؛ بنا بر اين، اين افراد كساني هستند كه جنگ نرم و مسائل دانشگاهي را مي‌شناسند، از نگرش راهبردي برخوردارند و يا در سطوح راهبردي در كشور مسئوليت دارند. اين افراد با بررسي اوليه و دريافت نقطه‌نظر صاحب‌نظران، شامل گروه‌هاي زير و به تعداد حدود ۲۵۰ نفر مي‌باشند.

از آنجا كه موضوع مورد بررسي كاملاً تخصصي است، نمونه مورد بررسي به صورت هدفمند انتخاب شده است. حجم نمونه به صورت (در حد كفايت و قابل اشباع) انتخاب خواهد شد. جهت انتخاب نمونه از روش نمونه‌گيري هدفمند و از رابطه (۱) استفاده خواهد شد.

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 pq}{d^2} \quad (1)$$

برآورد محقق از میزان p, q به ترتیب ۵٪ و ۵٪ می‌باشد. مقدار d نیز ۱۲٪ تعیین شده است. پژوهشگر برآورد می‌نماید که میزان تفاوت بین نسبت نمونه و نسبت موجود در جامعه ۱۲٪ اختلاف دارد) و با محاسبه رابطه تعداد نمونه مورد نیاز ۷۳ نفر به دست آمده که این ۷۳ نفر به صورت طبقه‌ای (هدفمند) از سه طبقه مطرح شده انتخاب می‌شود.

روش تجزیه و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید: هدف استفاده از *SWOT* در راهبرد تصمیم‌گیری، انتخاب یا ایجاد و به‌کارگیری بهترین و مناسب‌ترین راهبرد با توجه به معیارهای درونی و محیطی است به‌علاوه، راهبرد منتخب همیشه باید هم‌راستا با اهداف جاری و آینده تصمیم‌گیران باشد. تجزیه و تحلیل *SWOT* مستلزم تفکرات سیستماتیک و شناسایی جامع معیارهای وابسته به یک محصول یا خدمت جدید، فناوری، مدیریت و یا برنامه‌ریزی است. شکل (۲) نشان می‌دهد چگونه تجزیه و تحلیل *SWOT* می‌تواند با کاوش محیطی هماهنگ گردد.

شکل (۲): چارچوب تجزیه و تحلیل *SWOT*

تجزیه و تحلیل:

با استفاده از نظر جمعی خبرگان نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید جنگ نرم دشمن در دانشگاه-ها در بعد اجتماعی احصاء گردید که به صورت جدول (۱) است.

جدول (۱): نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید

کد	ضعف‌ها	کد	قوت‌ها
W1	امکان به وجود آمدن اختلاف در میان مقامات در خصوص نحوه مواجهه با معترضان و ناآرامی‌های ناشی از جنگ نرم در محیط دانشگاهیان	S1	وجود فرهنگ دینی و ملی دشمن‌ستیز در محیط دانشگاه‌ها در مقابله با جنگ نرم دشمن
W2	ضعف در استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اشاعه اصول انقلاب	S2	باور و اعتماد اکثریت دانشگاهیان به کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران
W3	ضعف فکری و اعتقادی اساتید دانشگاه در فهم پدیده جنگ نرم	S3	برخورداری از تجارب انقلابی دانشگاهیان در دفاع از آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی برای مقابله با جنگ نرم
W4	نفوذپذیری برخی از شخصیت‌ها و نخبگان و مسئولان دانشگاهی در حمایت از مخالفان و معترضان	S4	توانایی طیفی از مدیران، مسئولان و استادان دانشگاه‌ها در مقابله با جنگ نرم دشمن
W5	عدم راهبردی مناسب تشکل‌های دانشجویی	S5	توانایی بسیج دانشجویی در دانشگاه‌ها در مقابله با جنگ نرم دشمن
W6	ضعف دستگاه‌ها و نهادهای مسئول در جلوگیری از تبدیل مسائل صنفی دانشگاهی به سیاسی	S6	توان تشکل‌ها و کانون‌های علمی دانشگاهیان در مقابله با جنگ نرم دشمن
W7	ناتوانی در حفظ نخبگان دانشگاهی	S7	توانایی سایر تشکل‌های ارزشی دانشجویی
کد	تهدیدات	کد	فرصت‌ها
T1	تلاش دشمن برای بی‌اعتماد کردن دانشگاهیان به اصول انقلاب اسلامی	O1	ناتوانی دشمن در ترویج فرهنگ سطحی‌نگری علمی در میان دانشگاهیان
T2	استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی	O2	وجود کمال‌جویی در میان دانشگاهیان
T3	سم‌پاشی ضدانقلاب بر ضد نظام در شبکه‌های اجتماعی	O3	وجود عدالت‌محوری در میان دانشگاهیان
T4	تبلیغات بر ضد اسلام و رواج ملی‌گرایی افراطی	O4	علاقه دانشجویان به حضور در تشکل‌های سیاسی
T5	تلاش دشمن برای تئوری‌سازی فکری و اندیشه‌ای با مایه‌های فرهنگی در میان دانشگاهیان	O5	ناتوانی دشمن در تضعیف فرهنگ ملی در میان دانشگاهیان
T6	جذب نخبگان دانشگاهی توسط سرویس‌های جاسوسی و سفارتخانه‌ها	O6	ناتوانی دشمن برای ایجاد اغتشاش در دانشگاه‌ها

عوامل درونی

عوامل بیرونی

فرصت‌ها و تهدیدات (عوامل بیرونی) شناسایی شده در گروه‌های SWOT طبقه‌بندی گردیدند. نتایج این مرحله در جدول (۲) نشان داده شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌گردد، گروه‌های نقاط قوت و نقاط ضعف هرکدام دارای هفت زیرمعیار و گروه‌های فرصت‌ها و تهدیدات هر کدام دارای شش زیرمعیار است. پس از به‌کارگیری مرحله سوم روش‌شناسی تحقیق حاضر، نتایج این مراحل را می‌توان در جداول (۳) الی (۷) نشان داد. اعداد درون هرکدام از جداول بیانگر ترجیحات و اهمیت عامل سطر به عامل ستون است. این مقادیر از طریق محاسبه میانگین هندسی نظرات ۳۰ نفر از خبرگان دانشگاهی به دست آمده است. همچنین مقادیر پایین و بالای قطر اصلی در این جداول معکوس یکدیگر هستند. جدول (۲) مقایسات زوجی هر کدام از گروه‌های اصلی تجزیه و تحلیل SWOT را نشان می‌دهد. ستون اهمیت نیز بیانگر وزن و اهمیت هرکدام از عوامل چهارگانه است.

جدول (۲): مقایسات زوجی گروه‌های SWOT

میزان اهمیت	ضعف (W)	تهدید (T)	قوت (S)	فرصت (O)	گروه (معیار اصلی)
۰/۲۲۲	۲/۰۴۷	۲/۷۰۱	۰/۸۰۲	۱	فرصت (O)
۰/۱۲۳	۲/۷۰۱	۳/۱۰۳	۱	۰/۲۴۶	قوت (S)
۰/۴	۰/۸۰۲	۱	۰/۲۲۲	۰/۲۷۰	تهدید (T)
۰/۱۵۳	۱	۱/۲۲۶	۰/۲۷۰	۰/۴۸۸	ضعف (W)

همان‌گونه که در جدول (۲) ملاحظه می‌گردد، گروه تهدیدات با دارا بودن وزن ۰/۴ بیشترین اهمیت را از نظر خبرگان به خود اختصاص داده است و گروه قوت‌ها با وزن ۰/۱۲۳ در رتبه آخر قرار گرفته است.

جدول (۳) مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه نقاط ضعف را نشان می‌دهد. در این جدول زیرمعیار W2 با عنوان «ضعف در استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اشاعه اصول انقلاب» با وزن ۰/۲۵ بیشترین اهمیت و زیرمعیار W6 با عنوان «ضعف در قابلیت‌های فردی مدیران و مسئولان دانشگاه‌ها در مقابله با جنگ نرم دشمن» با وزن ۰/۰۴۴ در رتبه آخر از نظر نخبگان قرار داشته‌اند. نرخ ناسازگاری این ماتریس نیز برابر با ۰/۰۰۳ بوده و کوچک‌تر از ۰/۱ گردیده است که نشان دهنده سازگاری و پایایی قضاوت‌ها و مقایسات زوجی است.

جدول (۳): ماتریس مقایسات زوجی زیرمعیارهای گروه نقاط ضعف

نقاط ضعف	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	میزان اهمیت
W1	۱	۰/۹۴۳	۰/۷۴۰	۲/۸۸۴	۲/۵۵۰	۳/۹۶۵	۱/۳۶۸	۰/۱۹۲
W2	۱/۰۶۰	۱	۱/۱۷۶	۴/۲۲۳	۳/۴۳۷	۵/۰۰۷	۱/۹۷۴	۰/۲۵۰
W3	۱/۳۵۱	۱/۸۵۰	۱	۳/۶۷۶	۲/۸۴۸	۴/۹۱۹	۱/۹۳۳	۰/۲۳۴
W4	۰/۳۴۶	۰/۲۳۶	۰/۲۷۲	۱	۰/۷۳۹	۱/۴۳۰	۰/۴۲۱	۰/۰۶۱
W5	۰/۳۹۲	۰/۲۹۰	۰/۳۵۱	۱/۳۵۳	۱	۰/۹۷۴	۰/۷۵۷	۰/۰۸۳
W6	۰/۲۵۲	۰/۱۹۹	۰/۲۰۳	۰/۶۹۹	۰/۵۰۶	۱	۰/۲۸۰	۰/۰۴۴
W7	۰/۷۳۰	۰/۵۰۶	۰/۵۱۷	۲/۳۵۷	۰/۳۲۱	۳/۵۷۱	۱	۰/۱۳۳
				IR=۰/۰۰۳				

جدول (۴) مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه نقاط قوت را نشان می‌دهد. در این جدول زیرمعیار S2 با عنوان باور و اعتماد اکثریت دانشگاهیان به کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران با وزن ۰/۳۳۱ بیشترین اهمیت و زیرمعیار S4 با عنوان توانایی طیفی از مدیران، مسئولان و استادان دانشگاه‌ها در مقابله با جنگ نرم دشمن با وزن ۰/۰۷۷ دارای کمترین اهمیت در رتبه آخر از نظر نخبگان قرار دارد.

جدول (۴): ماتریس مقایسات زوجی زیرمعیارهای گروه نقاط قوت

نقاط قوت	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	میزان اهمیت
S1	۱	۰/۶۴۲	۲/۴۰۱	۲/۴۵۹	۲/۲۶۷	۱/۷۸۹	۲/۱۶۸	۰/۲۰۴
S2	۱/۵۵۷	۱	۴/۲۸۲	۴/۱۲۸	۳/۶۷۶	۳/۳۷۷	۳/۱۲۹	۰/۳۳۱
S3	۰/۴۱۶	۰/۲۳۳	۱	۱/۰۵۹	۰/۸۳۲	۱/۱۶۴	۰/۵۶۰	۰/۰۸۱
S4	۰/۴۰۶	۰/۲۴۲	۰/۹۳۴	۱	۰/۸۰۲	۰/۸۰۲	۰/۶۵۹	۰/۰۷۷
S5	۰/۴۴۱	۰/۲۶۲	۱/۲۰۱	۱/۲۴۶	۱	۱/۲۶۱	۰/۸۰۲	۰/۰۹۶
S6	۰/۵۵۸	۰/۳۰۵	۰/۸۵۹	۱/۲۴۶	۰/۷۹۳	۱	۰/۵۴۹	۰/۰۸۶
S7	۰/۴۶۱	۰/۳۱۹	۱/۷۸۵	۱/۵۱۷	۱/۲۴۶	۱/۸۲۱	۱	۰/۱۲۲
					IR=۰/۰۰۶			

۴۴ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال نهم، شماره سی و یکم، بهار ۱۳۹۸

مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه تهدیدات در جدول (۵) نشان داده شده است. در این جدول زیرمعیار T2 با عنوان «استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی» با وزن ۰/۲۵۹ بیشترین اهمیت و زیرمعیار T6 با عنوان «جذب نخبگان دانشگاهی توسط سرویس‌های جاسوسی و سفارتخانه‌ها» در رتبه آخر از نظر نخبگان قرار داشته‌اند. نرخ ناسازگاری این ماتریس نیز برابر با ۰/۰۰۴ بوده و کوچک‌تر از ۰/۱ گردیده است که نشان‌دهنده سازگاری و پایایی مقایسات زوجی است.

جدول (۵): ماتریس مقایسات زوجی زیرمعیارهای گروه تهدیدات

تهدیدات	T1	T2	T3	T4	T5	T6	میزان اهمیت
T1	1	0/910	1/643	2/861	3/898	1/430	0/248
T2	1/098	1	1/584	3/437	3/063	1/643	0/259
T3	0/608	0/631	1	2/064	2/701	0/698	0/157
T4	0/349	0/290	0/484	1	0/964	0/406	0/075
T5	0/256	0/326	0/370	1/037	1	0/329	0/069
T6	0/699	0/608	1/432	2/463	3/039	1	0/189
				IR=۰/۰۰۴			

مقایسات زوجی بین زیرمعیارهای گروه فرصت‌ها در جدول (۶) نشان داده شده است. در این جدول زیرمعیار O6 با عنوان «ناتوانی دشمن برای ایجاد اغتشاش در دانشگاه‌ها» با وزن ۰/۳۳۷ و O4 با عنوان «علاقه دانشجویان به حضور در تشکل‌های سیاسی» با وزن ۰/۱۱۴ در رتبه‌ی آخر قرار دارد. نرخ ناسازگاری این ماتریس نیز برابر با ۰/۰۰۶ بوده و کوچک‌تر از ۰/۱ گردیده است که نشان‌دهنده سازگاری و پایایی مقایسات زوجی است.

جدول (۶): ماتریس مقایسات زوجی زیرمعیارهای گروه فرصت‌ها

تهدیدات	O1	O2	O3	O4	O5	O6	میزان اهمیت
O1	1	1/057	1/107	1/245	0/757	0/421	0/136
O2	0/946	1	1/319	1/420	1/245	0/560	0/159
O3	0/903	0/758	1	1/148	0/999	0/304	0/120
O4	0/803	0/699	0/871	1	0/999	0/346	0/114
O5	1/321	0/803	1/001	1/001	1	0/362	0/131
O6	2/375	1/785	3/289	2/890	2/762	1	0/337
				IR= 6۰/۰۰			

در نهایت بر اساس محاسبات به عمل آمده وزن نهایی هر کدام از زیرمعیارها را با توجه به وزن معیار اصلی خود (گروه SWOT) محاسبه نمود. نتایج این محاسبات در جدول (۷) نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌گردد، ضعف در استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اشاعه اصول انقلاب (W2) با وزن نهایی ۰/۱ مهم‌ترین زیرمعیار در بین همه زیرمعیارهای مورد نظر بوده است. این زیرمعیار در گروه نقاط ضعف که با وزن ۰/۴ مهم‌ترین گروه به شمار می‌رود قرار دارد.

جدول (۷): وزن نهایی زیرمعیارها

گروه SWOT	وزن گروه	زیرمعیارهای SWOT	وزن زیرمعیار در گروه	وزن‌هایی هر زیرمعیار
قوت‌ها	۰/۴	S1	۰/۲۰۴	۰/۰۳۱
		S2	۰/۳۳۱	۰/۰۵۶
		S3	۰/۰۸۱	۰/۰۱۲
		S4	۰/۰۷۷	۰/۰۱۱
		S5	۰/۰۹۶	۰/۰۱۴
		S6	۰/۰۸۶	۰/۰۱۳
		S7	۰/۱۲۲	۰/۰۳۹
ضعف‌ها	۰/۱۵۳	W1	۰/۱۹۲	۰/۰۷۶
		W2	۰/۲۵۰	۰/۱۰۰
		W3	۰/۲۳۴	۰/۰۹۳
		W4	۰/۰۶۱	۰/۰۲۴
		W5	۰/۰۸۳	۰/۰۳۳
		W6	۰/۰۴۴	۰/۰۱۷
		W7	۰/۱۳۳	۰/۰۵۳
فرصت‌ها	۰/۲۲۲	O1	۰/۱۳۶	۰/۰۱۷
		O2	۰/۱۵۹	۰/۰۱۹
		O3	۰/۱۲۰	۰/۰۱۵
		O4	۰/۱۱۴	۰/۰۱۴
		O5	۰/۱۳۱	۰/۰۱۶
		O6	۰/۳۳۷	۰/۰۴۱
تهدیدات	۰/۱۲۳	T1	۰/۲۴۸	۰/۰۸۰
		T2	۰/۲۵۹	۰/۰۸۳
		T3	۰/۱۵۷	۰/۰۵۰

وزن‌هایی هر زیرمعیار	وزن زیرمعیار در گروه	زیرمعیارهای SWOT	وزن گروه	گروه SWOT
۰/۰۲۴	۰/۰۷۵	T4		
۰/۰۲۲	۰/۰۶۹	T5		
۰/۰۶۰	۰/۱۸۹	T6		

ارائه راهبرد: با توجه به نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید ارائه شده در بخش‌های قبل، در این بخش به ارائه راهبردهای مستخرج از جدول SWOT پرداخته می‌شود. به همین منظور در جدول (۸) نحوه استخراج راهبردها از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید نشان داده شده است:

جدول (۸): راهبردهای مقابله با جنگ نرم دشمن از منظر بعد اجتماعی

S/W/O/T	راهبردها
S1T1	طراحی نقشه جامع مقابله با جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌ها با هدف‌گذاری راهبردی و بلندمدت از طریق به‌کارگیری و هماهنگی و نقش‌دهی نهادهای مرتبط و تأثیرگذار
S4S6T6	ارتقای خودباوری و عزت‌نفس در روحیه دانشجویان به منظور مقابله با هویت‌زدایی جنگ نرم دشمن در دانشگاه‌ها از طریق بهره‌گیری از مؤلفه‌های هویت‌بخش فرهنگ اسلامی-ایرانی
W3O1	تقویت و بسط نگرش و روحیه دشمن‌ستیزی در بین دانشجویان با تعمیم فرهنگ و تفکر بسیجی به منظور مقابله با کنش‌های بحران‌زا
W5O2	تضعیف مبانی فکری سکولاریسم و فمینیسم در محیط دانشگاه‌ها با به چالش کشیدن مبانی فلسفی و ارزشی سکولاریسم از طریق ارتقاء فرهنگ و ارزش‌های اسلامی
W4T1	تقویت و تعمیق گفتمان انقلاب اسلامی و دستاوردهای نظام مردم‌سالاری دینی از طریق فضاسازی‌ها و جریان‌سازی‌های فرهنگی در محیط دانشگاه‌ها به منظور مقابله با ازخودبیگانگی فرهنگی
W3O2	ارتقاء قابلیت‌های مدیریتی و هدایت مقابله با جنگ نرم از طریق رصد و پایش مستمر در سطوح مختلف برای پیش‌بینی، پیش‌گیری و مقابله با جنگ نرم
S3T2	توسعه و فراگیرسازی نهضت تولید علم به عنوان گفتمان اصلی در میان دانشجویان از طریق ایجاد فضای مساعد برای شکوفایی تولید علم و فناوری به منظور مقابله با علم‌زدایی غرب
W4T1	تقویت سازوکارهای انگیزشی، معنوی، اعتقادی، اخلاقی و بینشی در جهت توانمندسازی دانشجویان به منظور مقابله با دین‌زدایی و ازخودبیگانگی
S2T5	ارتقاء توانمندی و کارآمدسازی (اثربخشی و کارایی) تشکلهای دانشگاهی (استاد و دانشجو) در راستای مقابله با ازخودبیگانگی و کنش‌های بحران‌زا از طریق تقویت و تعمیق حمایت، هدایت و هماهنگی لازم
W7T6	تقویت سازوکارهای انگیزشی به‌منظور توسعه‌ی رقابت مؤثر و کارآمدتر علمی در میان دانشجویان جهت مقابله با علم‌زدایی دشمن

S/W/O/T	راهبردها
W2T5	توانمندسازی منابع انسانی دانشگاه (اساتید، مدیریت) در حوزه‌های نظری و عملی در راستای ایجاد قابلیت‌های تئوری پردازی در دانشگاه‌ها از طریق افزایش دانش، بینش و مهارت لازم
W2T6	افزایش تولید قدرت نرم (روحیه ملی، عزت‌نفس، غرور ملی) در دانشگاه‌ها به منظور مقابله با جنگ نرم دشمن از طریق سازمان‌دهی راهبردی شبکه‌های اجتماعی دانشگاهی

نتیجه‌گیری:

در این مقاله ابتدا عوامل درونی و بیرونی در زمینه جنگ نرم دشمن در بعد اجتماعی به وسیله رویکرد *SWOT* شناسایی و در چهار گروه نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات طبقه‌بندی گردید. پس از آن با استفاده از روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی اقدام به اولویت‌بندی هرکدام از گروه‌ها و زیرمعیارهای آن گردید. یافته‌ها نشان داد که گروه تهدیدات با داشتن وزن ۰/۴، گروه فرصت‌ها با دارا بودن وزن ۰/۲۲۲، گروه ضعف‌ها با دارا بودن وزن ۰/۱۵۳ و گروه قوت‌ها با دارا بودن وزن ۰/۱۲۳ به ترتیب رتبه‌های اول الی چهارم را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به نتایج فوق می‌توان اذعان داشت که تحلیل محیط بیرونی دانشگاه‌ها جهت تبدیل نقاط ضعف به نقاط قوت، برای تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان از اولویت و اهمیت بالاتری نسبت به تحلیل محیط درونی سازمان برخوردار خواهد بود.

همچنین در مرحله بعد تلاش برنامه‌ریزان در عرصه دانشگاهی کشور می‌بایستی در راستای تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها باشد. بر اساس چارچوب ارائه شده با استفاده از رویکرد *SWOT* و *AHP* مهم‌ترین زیرمعیار شناخته شده، ضعف در استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اشاعه اصول انقلاب (*W2*) با وزن نهایی ۰/۱ بوده و باید مورد توجه قرار گیرد. از دیگر زیرمعیارهای قابل توجه بر اساس اولویت شامل: نفوذپذیری برخی از شخصیت‌ها و نخبگان و مسئولان دانشگاهی در حمایت از مخالفان و معترضان، امکان بهره‌گیری دشمن از گرایش‌های فمینیستی در محیط دانشگاهی و هدایت آنان به رفتارهای اعتراض‌آمیز، ناتوانی در حفظ نخبگان دانشگاهی، تلاش دشمن برای بی‌اعتماد کردن دانشگاهیان به اصول انقلاب اسلامی، تلاش دشمن در تضعیف ولی فقیه در میان دانشگاهیان و... است. محققان آینده می‌توانند با بررسی تفصیلی‌تر نسبت به بررسی جنگ نرم دشمن در سایر ابعاد مانند فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... در محیط دانشگاهی و سایر سازمان‌ها، تحقیقاتی را به انجام برسانند.

منابع:

- افتخاری، اصغر و همکاران، (۱۳۹۰)، *قدرت نرم؛ فرهنگ و امنیت، مطالعه موردی بسیج*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- الیاسی، حسین، (۱۳۸۸)، *جنگ روانی*، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- امیری، ابوالفضل، (۱۳۸۷)، *تهدید نرم، تهاجم فرهنگی، ناتوی فرهنگی*، تهران: انتشارات پگاه تهران.
- امیری، ابوالفضل، (۱۳۹۰)، *جنگ نرم از تهدید تا مواجهه*، انتشارات کیهان، چاپ دوم.
- آقا داداش، آذر، (۱۳۸۹)، *کمین، نظری بر جنگ نرم*، زنجان: دانش زنجان.
- توانگر، گالیا، (۱۳۸۷)، *تقویت جریان فرهنگی بررسی عملکرد سه دهه مدیریت فرهنگی در جامعه و دانشگاه*، به نقل از روزنامه کیهان (۱۳۸۷/۱/۳۱).
- شریفی، احمدحسین، (۱۳۸۹)، *اندلس تجربه‌ای موفق در جنگ نرم علیه مسلمانان*، هفته‌نامه پرتو سخن، شماره: ۵۴۷.
- جزینی، علیرضا و علیزاده، عظیم، (۱۳۸۹)، *واکاوی عملیات پلیس در جنگ نرم*، تهران: معاونت آموزش ناجا.
- حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۸۱)، *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*، تهران: سمت.
- حسینی، رضا، (۱۳۸۸)، *از جنگ سخت تا جنگ نرم، دکترین جنگ سوم و اهداف آن*، تهران: انتشارات تپش.
- حمزه‌پور، علی، (۱۳۸۶)، *ماهیت براندازی نرم*، تهران: مؤسسه مطالعات کاربردی بنیاد فرهنگی.
- دژاکام، رضا، (۱۳۷۶)، *نقش دانشجویان در تحولات سیاسی اجتماعی از دیدگاه امام خمینی (ره)*.
- رجیبی‌دوانی، (۱۳۸۸)، *جنگ نرم بر بستر آسیب‌های داخلی*، فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، سال اول، شماره ۳ و ۴.
- رحمانی، علی و نصرآبادی، محمد، (۱۳۸۰)، *دانش و دگرگونی فرهنگی*، ترجمه مرتضی ثابت‌فر، فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی، سال اول، شماره دوم.
- رنجبران، داود، (۱۳۸۹)، *جنگ نرم*، تهران: انتشارات ساحل اندیشه.
- رئوفی، محمود، (۱۳۷۴)، *دانشگاه و توسعه فرهنگی*، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۱۰.

- ساجدی، سعید، (۱۳۸۸)، *اصول و مبانی جنگ نرم*، تهران: چاپ و نشر دانشکده اطلاعات.
- سراج، رضا، (۱۳۸۸)، *بررسی ابعاد و لایه‌های جنگ نرم*، سخنرانی در دانشگاه فردوسی مشهد.
- شریفی، احمد حسین، (۱۳۸۸)، *جنگ نرم*، قم: انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- واعظی، حسن، (۱۳۸۳)، *راهبرد سلطه، تهدیدات و راهبردها*، تهران: انتشارات سروش.
- نای، جوزف، (۱۳۸۳)، *قدرت نرم*، ترجمه محمود عسگری، راهبرد دفاعی، سال دوم، شماره ۶.
- نای، جوزف، (۱۳۸۲)، *قدرت نرم*، ترجمه سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران.
- هاشمی، سید حمید، (۱۳۹۰)، *جنگ نرم در دنیای معاصر تهران*، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی و اجتماعی.

- Walt, S.M, (1988) Testing Alliance Formation: The Case of Southwest Asia, International Organization. 42(2): 275.316.
- Wilson, j”, (2004) Strategic Partners: Russian-Chinese Relations in the post-Soviet Era, Armonk”, New York”: M. E. Sharp.
- Wohlforth, W. C”, (1995), Realism and the End of the Cold War”, in S. M. Lynn. S. E. Miller. And M. E. Brown end” The Perils Anarchy: Contemporary Realist Bibliography 179 and International Security”. Cambridge, Massachusetts and LONDON: The MIT Press: 3.41
- Wohlforth, W. C”, (2004), Revisiting Balance of Power theory in Central Asia”, in T. V. Paul, J. J. Wirtz. And practice in the 21st Century, Stanford university Press: 214.238.

